

KONKURENTSIAMET

Konkurentsirikkumisest kartellikokkulepped

Märt Ots

Peadirektor

20.02.2014

Vaba konkurents

Vaba konkurents on majanduse edasiviivaks jõuks ning tagab tarbijate heaolu.

- Vaba konkurentsi **piiravad tegurid:**

- turguvalitsev seisund ehk monopol
- liigne turukontsentratsioon
- administratiivsed konkurentsipiirangud
- keelatud kokkulepped (hind, turu jagamine, jne)

Parim regulaator on vaba konkurents. Vaba turumajandus ei pruugi olla parim, kuid midagi paremat ei ole ka välja mõeldud.

Turgu valitsev seisund

- Eestis on samas asutuses nii konkurentsijärelevalve kui ka sektorite regulatsioon.
- Sektori regulaatori olemasolu eeldab monopoli olemasolu, samas on terve rida turguvalitsevaid ettevõtteid, mida reguleeritakse konkurentsiseaduse alusel.
- Loomulik monopol – paralleelse infrastruktuuri rajamine ei ole võimalik
- Administratiivne monopol – põhineb administratiivsel piirangul
- Turgu valitsev seisund objektiivsetel asjaoludel

Sektorite regulatsioon

□Elekter

- Elektrivõrk on loomulik monopol. Kohustuslik *ex-ante* hinnaregulatsioon. Konkurentsirikkumine vähe tõenäoline: müük kooskõlastamata hinnaga, võrgule juurdepääsust keeldumine. Näiteks KarS muutmises on ette nähtud § 399 lg 11 kehtetuks tunnistamine.

Vee-, soojus-, elektri- või gaasiettevõtja teenuse müügi eest kooskõlastatud hinnatingimusi rikkudes või hinna kooskõlastamata jätmise eest, kui kooskõlastus on nõutav, või teenuse müügi eest muul põhjusel seadusevastase hinnaga, kui sellega on kaasnenud ettevõtja turgu valitseva seisundi kuritarvitamine kaubaturul karistatakse rahalise karistusega. Analoogne lähenemine ka väärtegade osas.

- Elektri tootmise ja müügi hinda ei reguleerita alates 01.01.2013. Konkurentsirikkumise risk: keelatud kokkulepped, turguvalitseva seisundi kuritarvitamine.

Sektorite regulatsioon

□ Maagaas

analoogne elektriga. Gaasivõrk on loomulik monopol, gaasi müügil kehtib konkurentsiregulatsioon.

□ Ühisveevärk

kogu sektor on loomulik monopol. *Ex-ante* hinnaregulatsioon.

□ Kaugküte

administratiivne monopol. Kohalikul omavalitsusel on õigus kehtestada kaugküttepiirkond seal, kus see on ainus lubatud kütteliik. *Ex-ante* hinnaregulatsioon. Samas teatud piirangutega lubatud konkurents tootjate vahel ning tuleb järgida konkurentsireegleid.

Sektorite regulatsioon

□ **Elektroniline side**

- Reguleeritakse vaid hulgiturгу.
- Jaeturul vaba konkurents – tuleb järgida konkurentsireegleid.
- Võrreldes mitmete teiste EL liikmesriikidega on Eestis tugev konkurents ning kogu sektori regulatsioon võiks toimuda konkurentsiseaduse alusel.

Turgu valitsevad ettevõtjad

- Turgu valitsev seisund ei ole keelatud, kuid kohustus on järgida konkurentsiseaduses sätestatud ning hoiduda turgu valitseva seisundi kuritarvitamisest.
- Konkurentsiseaduse § 13 kohaselt omab turgu valitsevat seisundit ettevõtja või mitu samal kaubaturul tegutsevat ettevõtjat, kelle positsioon võimaldab tal/neil sellel kaubaturul tegutseda arvestataval määral sõltumatult konkurentidest, varustajatest ja ostjatest.
- Turgu valitseva seisundi omamist eeldatakse, kui ettevõtjale või mitmele samal kaubaturul tegutsevatele ettevõtjale kuulub kaubaturul vähemalt 40 protsenti käibest.

Näited turgu valitsevatest ettevõtjatest

- Ajakirjade- ja ajalehtede hulгимүүк
- Jahutööstus
- Postivõrk
- Sularaha vedu

Samas on näiteid, kus turuosa on küll üle 40%, kuid on piisavalt konkurente ning turgu valitsevat seisundit ei ole.

Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine (**KonkS § 16**)

Keelatud on ühe või mitme ettevõtja poolt turgu valitseva seisundi otsene või kaudne kuritarvitamine kaubaturul, sealhulgas:

1) otsene või kaudne ebaõiglaste ostu- või müügihindade või muude ebaõiglaste äritingimuste kehtestamine või rakendamine; liiga kõrged hinnad, kasumlikkus liiga kõrge.

2) tootmise, teenindamise, kaubaturu, tehnilise arengu või investeerimise piiramine;

Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine

---

3) võrdväärsete kokkulepete korral erinevate tingimuste pakkumine või rakendamine erinevatele äripartneritele, pannes mõne neist sellega ebasoodsasse konkurentsiolukorda; ei tohi müüa sarnastele tarbijatele erineva hinnaga

4) teisele poolele kokkuleppe objektiga mitteseotud lisakohustuse seadmine;

Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine

---

5) ettevõtja sundimine endaga või teise ettevõtjaga koondumiseks, konkurentsi kahjustava kokkuleppe sõlmimiseks, kooskõlastatud tegevuseks või otsuse vastuvõtmiseks;

6) põhjendamatu keeldumine kauba müümisest või ostmisest

Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine

- Täna nõrgalt reguleeritud. Väärteomenetlus KonkS alusel. Maksimaalne trahv 32 000 €. Väike rahaline karistus arvestades monopoolsete ettevõtete suurust. KarS muutmisel on ette nähtud trahvi suurendamist 400 000 € ja menetlustähtaja pikendamist 3 aastani.

Ette nähtud kriminaalkaristus, seadus reaalselt ei toimi. KarS muutmisel on ettenähtud § 399 lg 1 kehtetuks tunnistada. **KarS § 399 lg 1**

Ebaõiglaste äritingimuste kehtestamise, ostjate kahjuks tootmise või teenindamise või kaubaturu, tehnilise arengu või investeringute piiramise, samuti muu tegevuse eest, millega on kaasnenud ettevõtja turgu valitseva seisundi kuritarvitamine kaubaturul, kui süüdlasele on sama teo eest kohaldatud väärteokaristust, - karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega

Turgu valitsev seisund

Eesti Post

- AS Eesti Post pakkus kahel riigihankel oma tütarettevõtjale ASile Eesti Elektronpost ettevalmistatud saadetiste laialiveoks märkimisväärselt soodsamaid tingimusi kui viimase konkurendile ASile Itella Information. Selle tulemusena ei olnud AS Itella Information neil hangetel enam konkurentsivõimeline.
- Konkurentsiamet trahvis 16.11.2011 ASi Eesti Post 36 000 euroga, mida kohus hiljem vähendas 18 000 euroni. Riigikohus otsustas 30.08.2012 ASi Eesti Post kassatsioonkaebust mitte menetleda.

Turgu valitsev seisund Levira

- Konkurentsiameti 16.09.11 otsus: AS Levira teenis majandusaastatel 2007/2008 - 2009/2010 ebaõiglaselt suurt kasumit
- Tavapärasest kõrgema kasumi põhjustas see, et aastatel 2007 - 2010 osutas AS Levira paralleelselt nii analoog- kui ka digitaalsignaali edastamise teenust.
- Menetluse kestel viis ettevõtja oma tegevuse seadusega kooskõlla.

Turgu valitsev seisund

Eesti Interneti Sihtasutus

- Konkurentsiameti 11.07.13 otsus: domeeni registreerimise teenuse hind oli majandusaastatel 2011-2012 liiga kõrge, olles vastuolus KonkS § 16 punktiga 1
- 2012. a moodustas liiga kõrge kasum EISi ettevõtlustulust 25,3%
- Menetluse kestel viis ettevõtja oma tegevuse seadusega kooskõlla.

Turgu valitsev seisund

Lehepunkt

- Lehepunkt kehtestas ajakirjade hulgimüügiteenuse pakkumisel võrdväärsete kokkulepete puhul kirjastajatele, kes kuuluvad kahte Eesti juhtivasse kontserni (Ekspress Grupp ja Eesti Meedia) madalama teenustasu kui teistele kirjastajatele, kes nimetatud suurtesse kontsernidesse ei kuulu.
- Konkurentsiamet tegi 29.04.2009 Lehepunktile ettekirjutuse ebaseaduslik tegevus lõpetada
- Riigikohus otsustas 12.09.2012 Lehepunkti kassatsioonkaebust mitte menetleda.

Turgu valitsev seisund Narva Elektriijaamad

- Riigikohtu 20.04.11 otsus nr 3-2-1-19-11 (Baltic Energy Partners OÜ hagi Eesti Energia Narva Elektriijaamad AS vastu kahju hüvitamiseks)

“Kollegium leiab, et KonkS § 16 p-d 4 ja 6 on muu hulgas mõeldud ka sellise kahju hüvitamiseks, nagu tekkis hagejal ning hagejal tekkinud kahju ning kostja käitumise (tarnete peatamise) vahel võib olla põhjuslik seos, kuna elektrienergia määratud tarnete peatamiseta ei oleks hagejal tekkinud vajadust puudujäävat elektrienergiat kolmandatelt isikutelt kõrgema hinnaga osta. Seega tuleb ringkonnakohtu otsus tühistada materiaalõiguse normide väärade kohaldamise tõttu ja saata asi samale ringkonnakohtule uueks arutamiseks, et ringkonnakohus saaks hinnata ülejäänud deliktilise kahju hüvitamise nõude eeldusi, samuti kahju suurust.”

Administratiivsed piirangud

- Eestis ei ole palju piiranguid.
- Konkurentsiamet võib anda riigiasutusele ja kohaliku omavalituse üksusele, füüsilisele ja juriidilisele isikule soovitusi konkurentsiolukorra parandamiseks. Administratiivne turupiirang võib olla vajalik, kuid tihti teenib konkreetse ettevõtte või ettevõtete huve.
- Hinnaregulatsioon vesivarustuses.
- Ravimiturg: apteekide asutamise piirang, käsimüügiravimite müügi laiendamine
- Pensionifondide vahetamine.
- Konkurentsipiirangud bussitranspordis.
- Subsiidiumid elektri tootjatele.
- Põlevkivi ressursside jagamine.
- Prügivedu.
- Kaugküte

Liigse turukontsentratsiooni vältimine – koondumiste kontroll

---

□ KonkS § 22 lg 3. Konkurentsiamet keelab koondumise, kui see oluliselt kahjustab konkurentsi kaubaturul, eelkõige turgu valitseva seisundi tekkimise või tugevnemise kaudu.

□ Koondumist keelavaid otsuseid on suhteliselt vähe. Enne koondumist hinnatakse kriitiliselt turuosa.

Apteegi omandamine, Eesti Post – Express post, kinode koondumine Tallinnas (loobus ise koondumisest pärast esialgse hinnangu saamist).

Keelatud kokkulepped (KonkS §4)

Keelatud on konkurentsi kahjustava eesmärgi või tagajärjega ettevõtjatevaheline kokkulepe, kooskõlastatud tegevus ja ettevõtjate ühenduse otsus (edaspidi kokkulepe, tegevus ja otsus), sealhulgas:

1) otsene või kaudne kolmandate isikute suhtes hinna- ja muude kauplemistingimuste kindlaksmääramine, sealhulgas kauba hinna, tariifi, tasu, juurde-, alla- või mahahindluse, abonement-, lisa- või täiendava tasu, intressimäära, rendi või üüri määramine;

2) tootmise, teenindamise, kaubaturu, tehnilise arengu või investeerimise piiramine;

3) kaubaturu või varustusallika jagamine, sealhulgas kolmandale isikule kaubaturule pääsu piiramine või püüd teda sealt välja tõrjuda;

Keelatud kokkulepped

- 4) konkurentsi kahjustava teabe vahetamine;
- 5) võrdväärsete kokkulepete puhul erinevate tingimuste rakendamises kokkuleppimine, millega äripartnerid pannakse ebasoodsasse konkurentsiolukorda;
- 6) kolmandale isikule kokkuleppe sõlmimiseks tingimuse seadmine kokkuleppe objektiga mitteseotud lisakohustuse võtmiseks.

Kokkulepe ja otsus või nende osa, millel on käesoleva seaduse §-s 4 nimetatud eesmärk või tagajärg, on tühine

Konkurentsi kahjustav kokkulepe, otsus, kooskõlastatud tegevus

---

KarS §400:

(1) Konkurentsi kahjustava eesmärgi või tagajärjega ettevõtjatevahelise kokkuleppe, otsuse või kooskõlastatud tegevuse eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

(2) Konkurentidevahelise kokkuleppe, otsuse või kooskõlastatud tegevuse eest, sealhulgas riigihankes osalemisel, kui sellega:

1) määratakse otseselt või kaudselt kolmandate isikute suhtes kindlaks hind või muud kauplemistingimused;

2) piiratakse tootmist, teenindamist, kaubaturgu, tehnilist arengut või investeerimist või

3) jagatakse kaubaturgu või varustusallikat, piiratakse kolmanda isiku pääsu kaubaturule või püütakse teda sealt välja tõrjuda – karistatakse rahalise karistuse või ühe- kuni kolmeaastase vangistusega.

Kas kartellikokkulepe kui kriminaalkuritegu on Eesti eripära?

- Keelatud kokkulepe on kriminaalkuritegu ning vastutavad ka füüsilised isikud.
- USA versus EL, kus USA-s on reeglina majanduskuriteod raskemini karistatavad.
- Täna diskussioon ja karistusseadustiku reform.
- Kindlasti tuleks ülekriminaliseeritust vähendada, samas EL-s on pigem vastupidine areng.
- Kartellide menetlemine väärteona ei ole kindlasti lahendus.

Erand

KonkS § 6 – kokkulepe, mis kahjustab konkurentsi, võib siiski lubatud olla, kui see.

1) aitab parandada kaupade tootmist või turustamist või edendada tehnilist või majanduslikku progressi või kaitsta keskkonda, võimaldades tarbijatel saada sellest tulenevast kasust õiglase osa;

2) ei kehtesta kokkulepet sõlmivatele, kooskõlastatult tegutsevatele või otsust vastuvõtivatele ettevõtjatele piiranguid, mis ei ole hädavajalikud käesoleva lõike punktis 1 nimetatud eesmärkide saavutamiseks;

3) ei anna kokkulepet sõlmivatele, kooskõlastatult tegutsevatele või otsust vastuvõtivatele ettevõtjatele võimalust kõrvaldada konkurentsi kaubaturu olulise osa suhtes

Erand

Konkurentsiameti 29.01.10 seisukoht:

A Le Coq'i, Saku Õlletehase ja Viru Õlu kokkulepe vähendada õlled maksimaalselt alkoholisisaldust 7%-ni oli kooskõlas KonkS § 6-ga, sest edendas rahvatervist, mistõttu tarbijad saavad sellest lõppkokkuvõttes kasu

Leebusprogramm - alates 27.02.2010

- Loodi alus menetluse lõpetamiseks leebuse taotluse suhtes
- Sätestati detailsed nõuded leebuse taotleja ja taotluse menetluse suhtes

Milleks leebusprogramm?

- Peidetud ja raskesti tõendatav kuriteoliik
- Maailmapraktika kohaselt on leebusprogramm sisuliselt ainuke süsteemselt toimiv vahend kartellide avastamiseks
- Leebusprogrammil on arvestatav ennetav toime

Horisontaalsed ja vertikaalsed kokkulepped

- Näide vertikaalse kokkuleppe kohta: Rehviliit
- Rehviliit sõlmis kasutatud rehvide käitlejana 2006-2008 erinevate rehvitöökodade jt-ga kokkulepped, millega viimastel takistati ostmast rehve teatud rehvide tarnijatelt. Kokkuleppe põhjustas asjaolu, et nimetatud rehvide tarnijad ostsid kasutatud rehvide käitlemise teenust Rehviliidu konkurendilt.
- Rehviliit mõisteti 27.04.10 kokkuleppemenetluses süüdi ja karistati 200 000 krooniga, millest 120 000 ei pööratud kohesele täitmisele

Horisontaalsed ja vertikaalsed kokkulepped

Näide horisontaalse kokkuleppe kohta:
valmisfirmade müüjad

- Viis valmisfirmade müügiga tegelevat ettevõtjat leppisid juulis 2009 kokku hindade tõstmises 6500 kroonile ühe valmisfirma eest
- Sõlmitud kokkulepe rikkus KonkS §-i 4 lg 1 p 1
- Osapooli karistati kokku 464 500 krooniga, millest osa ei pööratud koheselt täitmisele.

Ringkonnakohtu otsus jõustus seoses Riigikohtu 21.02.2011 otsusega menetlusluba mitte anda.

Näited keelatud kokkulepetest - turvafirmad

- Kokkuleppe kohaselt ei olnud turvaettevõtjatel ilma teise poole nõusolekuta õigust osutada turvateenuseid kliendile, kellel on kokkuleppes nimetatud turvateenuste ostmiseks leping kokkuleppe teise poolega.
- Sõlmitud kokkulepe rikkus KonkS §-i 4 lg 1 p 3.

AS Pristis ja Securitas Eesti AS mõisteti 25.04.12. a. süüdi KarS § 400 lg 2 järgi ja karistati kumbagi 20000 euroga

Näited keelatud kokkulepetest - tänavapuhastajad

- Tänavapuhastuse AS ja AS Veolia Keskkonnateenused (varasema ärinimega Cleanaway) leppisid Tartu linnavalitsuse tänavapuhastuse riigihankes pakkumiste summad ning jagasid omavahel Tartu linna ida- ja läänepiirkonna.

Kohus karistas 22.02.12 Tänavapuhastuse AS-i rahalise karistusega 70 000 eurot, Veolia Keskkonnateenuseid rahalise karistusega 100 000 eurot ning viimase juhti rahalise karistusega 17 040 eurot

Näited keelatud kokkulepetest Õigeksmõistvad kohtuotsused

- Jõgevamaa arengustrateegia riigihange
- Riigikohtu 07.05.2010 otsus – kuigi riigihankel osalejate koostöö oli tuvastatud, polnud see käsitletav ettevõtjate vahelise kokkuleppena
- Tartu-Räpina-Värska maantee rekonstrueerimise hange
- Riigikohtu 04.05.11 otsus nr 3-1-1-12-11 – kuigi riigihankel osalejate koostöö oli tuvastatud, vastas see KonkS § 6 sätestatud erandi tingimustele

Konkurentsi kahjustavad kokkulepete statistika 2008-2013

---

20 juhtumit on lõpplahenduse saanud:

- 12 lõpetatud
- 5 süüdimõistvat ning 2 õigeks mõistvat kohtuasja

KONKURENTSIAMET

Täna!

Märt Ots

www.konkurentsiamet.ee